

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХОДОЗНАВСТВА
Кафедра тюркської філології

Курсова робота
з тюркської філології
на тему:

**СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З
СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ «РУКА» НА ОСНОВІ ТУРЕЦЬКОЇ
МОВИ**

Студентки групи Птур 14-20
факультету східної і слов'янської філології
денної форми навчання
Освітньої програми
Турецька мова і література та переклад,
друга східна мова, західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.068 Східні мови та
літератури (переклад включно),
перша – турецька

Полюхович Віолетти Ігорівни

Науковий керівник:

доц. Сіленко Наталія

Василівна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ У	
СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ.....	
1.1 Теоретичні засади дослідження фразеологізмів у працях вітчизняних та зарубіжних учених.....	6
1.2 Фразеологізми з соматичним компонентом у світовому мовознавстві.....	9
Висновки до Розділу 1.....	13
РОЗДІЛ II РОЛЬ СИМВОЛУ ‘РУКА’ В СОМАТИЧНИХ	
ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ В СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ	
МОВІ.....	
2.1 Семантичні особливості фразеологізмів з компонентом ‘рука’ в сучасній турецькій мові.....	15
2.2 Фразеологічні одиниці на позначення характеристики якостей людини.....	17
2.3 Фразеологічні одиниці на позначення процесу праці.....	24
2.4 Фразеологічні одиниці на позначення релігії	26
Висновки до Розділу 2.....	28
ВИСНОВКИ.....	30
ÖZET.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	33

ВСТУП

Як відомо, фразеологія- це розділ мовознавчої науки, що вивчає сталі звороти мовлення й склад фразеологічних одиниць і висловів мови, властивих їм семантичних і структурних ознак, функціонування у мові та мовленні (Ярещенко, Бездітко, Козир, 2018 с.8). Фразеологізми не лише підкреслюють смислову вагу слів, але й допомагають додати кольору та образності мовленню.

Ш. Баллі започаткував фразеологію як самостійний розділ у лінгвістиці. Фразеологія була об'єктом дослідження таких українських мовознавців як: Г. Удовиченко, М. Жовтобрюх, В. Русанівський, Д. Баранник, Н. Москаленко, Ф.Медведєв, М. Алефіренко, Л. Скринник, А. Грищенко, І.Ковалик, Б. Ларінов та інші.

В Україні на сьогоднішній день питаннями фразеології та дослідженням фразеологічних одиниць в різних мовах світу займаються такі лінгвісти, як В. Д. Ужченко , І. Л. Покровська , І. Ю. Скрипнік , Л.О.Миронова та інші. Фразеологічні одиниці турецької мови в українській тюркології вивчали Г.І. Халимоненко, І.Л. Покровська, А.М. Гаріфулліна, Є.Х. Мініахметова, Р.Р. Юсіпова та В.М. Лемська.

У Туреччині дослідженням фразеології займалися : Нуреттін Коч, Мехмет Хенгірмен, Асим Аксой, Білгін Мухеттін, Пююскуллооглу Алі та Ахмет Туран Сіран. Омер Аксой був першим лінгвістом, який не полишав спроб визначити термін фразеологізму.

Турецький лінгвіст Мехмет Хенгірмен до сталих виразів турецької мови відносить парні слова, ідіоми та прислів'я. Крім того, до сталих виразів, з його точки зору, також належать молитви, прокляття, загадки, мані (чотиривірші), скоромовки, лексика арго, крилаті вислови та афоризми. Але найбільшими за чисельністю є групи парних слів, ідіом та прислів'їв (Покровська,2007).

Соматична фразеологічна одиниця посідає важливе місце у фразеології мов світу. Соматичні фразеологізми використовуються в мові з метою опису стану людини, її діяльності та позитивних і негативних рис характеру. Роль соматичних фразеологізмів полягає у забезпеченні зрозумілого та ефективного спілкування.

Через аналіз соматичних фразеологізмів простежується взаємозв'язок між мовою, світоглядом та національним менталітетом. Завдяки тілу та органам чуття людина досліджує світ, тому існує велика кількість фразеологізмів із соматичними компонентами. Мова тіла також відображає культурні традиції та історію народу і зберігає культурну спадщину. Це допомагає зрозуміти історію та контекст певного фразеологізму, а також розуміння того, як люди думають і спілкуються в соціумі.

Фразеологізми з соматичним компонентом можуть відображати культурні переконання та цінності. Використання різних соматичних компонентів у фразеологізмах надає розуміння того, як люди в різних культурах бачать світ і своє місце в ньому. Найбільш поширеним соматичним компонентом є рука, яка використовується у фразеологічних одиницях багатьох мов, включаючи турецьку та українську мови.

Актуальність нашого дослідження зумовлена тим, що фразеологізми є важливим елементом вивчення мовознавства. Вони допомагають поглибити розуміння мови та системи. Фразеологія в сучасній турецькій та українській мові мають своєрідну специфіку та відрізняються один від одного, тому цю тему досліджують все більше і більше.

Проведеного аналіз на виявлення семантичних груп фразеологічних одиниць з соматичним компонентом “рука” в сучасній турецькій мові є актуальним для подальших розробок у галузі фразеологічної семантики та етнофразеології.

Носії різних мов разом із національно- специфічними особливостями успадковують й універсальні фразеологізми, завдяки яким можливе спілкування і порозуміння між представниками різних культур.

Фразеологізми з соматичним компонентом рука широко використовуються в турецькій мові. Вони можуть виражати складні ідеї та концепції в одному слові чи виразі. Завдяки фразеологізмам ми збагачуємо знання про культурну спадщину народу.

Мета нашого дослідження полягає у визначенні семантичних особливостей фразеологізмів з соматичним компонентом "рука" на основі турецької мови .

Поставлена мета зумовила необхідність розв'язання таких **завдань**:

- визначити теоретичні засади вивчення фразеології та фразеологічної одиниці;
- охарактеризувати особливості фразеологізмів з соматичним компонентом 'рука' в турецькій мові;
- здійснити вибірку турецьких фразеологічних одиниць з компонентом "рука" з одномовних і двомовних фразеологічних, тлумачних словників;
- проаналізувати семантичні особливості фразеологізмів з соматичним компонентом рука в турецькій мові.

Об'єктом дослідження – фразеологізми з соматичним компонентом в сучасній турецькій мові.

Предметом дослідження є семантичні особливості фразеологізмів з компонентом 'рука' в сучасній турецькій мові.

Методи роботи- Метод суцільної вибірки застосовувався під час пошуку фактичного матеріалу та прикладів із соматичним компонентом "рука" з одномовних, двомовних фразеологічних словників; метод семантичної ідентифікації, що дозволив охарактеризувати семантичну структуру фразеологізмів; контекстуальний аналіз.

Наукова новизна полягає у глибшому аналізі семантичних особливостей соматичних фразеологізмів з компонентом "рука" у турецькій мові ,що дозволило виявити їх значення та використання в різних контекстах.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що отримані результати та класифікація турецьких соматичних фразеологізмів можуть бути використані :

- для укладання турецько-українських двомовних словників та збірок турецьких прислів'їв;
- у розробленні навчальних посібників;
- у викладанні курсів лексикології, фразеології турецької мови, теорії і практики перекладу турецької мови;
- при написанні курсових, магістерських та дипломних робіт з фразеології турецької мови.

РОЗДІЛ I . ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

1.1 Теоретичні засади дослідження фразеологізмів у працях вітчизняних та зарубіжних учених

Неможливо уявити мову без фразеологізмів. Фразеологізми є важливим компонентом будь-якої мови на світі. Ми використовуємо у повсякденному житті велику кількість фразеологізмів. Наприклад: вилами по воді писано, Дамоклів меч, Ахіллесова п'ята та бачити наскрізь.

Фразеологія – розділ мовознавства, що вивчає фразеологічну систему мови в її сучасному функціонуванні та з погляду історичного розвитку (Русанівський, Тараненко, Зяблюк , 2004 с. 774). Фразеологізми дуже часто мають протилежне значення. Ця тема зацікавлює філологів та мовознавців зі всього світу досліджувати роль фразеологічних одиниць у мові.

Українські лінгвісти В. Д. Ужченко та Д. В. Ужченко вкладають у визначення фразеології 4 основних поняття: фразеологічна система мови; сукупність фразеологізмів у мові; вирази, що допомагають у мовленні для висловлювання думок; та вислів, позбавлений внутрішнього змісту (Ужченко, 2007,с. 6).

Розглянемо класифікацію фразеологізмів.

П. С. Дудик виділяє п'ять типів фразеологізмів: ідіоми, фразеологічні єдності, фразеологічні вирази, фразеологічні сполучення та фразеологічні словосполучення.

1) ідіоми об'єднуються семантичною неподільністю, синтаксичною нерозкладністю й замкненістю; зміст ідіоми прямо не впливає з лексичного значення її елементів.

2) у фразеологічних єдностях значення компонентів трохи ослаблене вільнішою семантичною зв'язаністю структурних одиниць.

3) терміном фразеологічні вирази передусім об'єднуються прислів'я і приказки. Вони повністю складаються зі слів з вільними значеннями, не виступають семантичним еквівалентом окремого слова.

4) фразеологічні сполучення — ходові формули, що приховують у собі метафору, мають досить прозору внутрішню форму, сюди належать і фразеологізми-професіоналізми.

5) фразеологічні словосполучення об'єднуються неметафоричністю, синтаксичною неподільністю компонентів (Дудик, 1973, с. 81-83).

Український лінгвіст Д. Х. Баранник розробив таку функціональну класифікацію: фразеологічні метафори народного характеру – основна функція таких виразів полягає у метафоричності виразу: показати де раки зимують; робити з мухи слона (Баранник, 1968, с. 35);

фразеологічні метафори літературного характеру – це крилаті метафоричні вирази, семантика яких обов'язково стосується певного художньо-літературного, фольклорного, історичного, міфологічного чи іншого сюжету. Тобто вирази "прив'язані" до якоїсь конкретної ситуації: Ромео і Джульєтта (Баранник, 1968 с. 35);

фразеологічні образні узагальнення народного характеру – це фразеологічні одиниці, які виражають судження. Семантика таких одиниць є прозорою та зрозумілою. Зазвичай такі одиниці несуть повчальний характер, оскільки до їх числа належать народні прислів'я: не місце прикрашає людину, а людина місце; сім разів одмір, а раз відріж тощо (Баранник, 1968, с. 36);

фразеологічні образні узагальнення літературного характеру, тобто крилаті вислови, які використовуються без жодного асоціативного зв'язку з обставинами першого вживання того чи іншого фразеологізму у мовленні: бути чи не бути?; від любові до ненависті один крок (Баранник, 1968, с. 36); специфічно жанрова – це вирази, які маючи свою особливу специфіку відповідають певному жанру мовлення, та мають ознаки того чи іншого мовного стилю. Наприклад, наукового (вимагається довести, що і вимагалось довести та ін.); коментарного (ввести м'яч у гру, кутовий з місця лівого

(правого) крайнього та ін.); розповідного (це було так, одного разу, іду собі, уявіть собі, щоб не збрехати) (Баранник, 1968, с. 37).

Фразеологія є об'єктом дослідження таких турецьких лінгвістів, як Коч Нуреттін та Хенгірмен Мехмет. У турецькому мовознавстві суперечки між мовознавцями стосовно об'єму фразеології не спостерігається. Для позначення поняття фразеологія окремого терміну немає. Існують окремі терміни „deyim” (перекладається як вираз, але не ідіома, оскільки слід зазначити, що до цієї групи належать і приказки, авторський варіант перекладу – „фразема”) та „atasözü” (прислів'я). (Покровська, 2007, с. 114).

Асим Аксой визначає такі семантичні особливості фразем:

- 1) фраземи зображують дійсність, а прислів'я ж передають повчання;
- 2) фраземи зображують конкретну ситуацію, а прислів'я дають узагальнення.

Асим Аксой також зазначає, що в деяких випадках прислів'я та фраземи, що подаються у словнику, не ідентифікуються у працях багатьох етнографів – укладачів фразеологічних словників. Асим Аксой же для запобігання такої плутанини уклав два окремі словники: „Deyimler sözlüğü“ („Словник фразем“) та „Atasözleri sözlüğü“ (Словник прислів'їв“). Хоча фраземи та паремії можна розглядати і разом, оскільки вони передають дійсність в описовій, переважно образній формі, емоційно забарвлюють мовлення, передають висловлення в метафоричній формі.) Крім фразем та прислів'їв, до фразеологізмів, за визначенням Асима Аксоє, також належать такі сталі вирази, як прокляття, лайливі слова, загадки та скоромовки.

Інший турецький мовознавець Нуреттін Коч зазначає, що ідіомами називаються сталі слова, що втрачають своє окреме значення і використовуються в переносному значенні. При цьому приказки належать до фразем.

Мехмет Хенгірмен зазначає, що до сталих виразів турецької мови відносить парні слова, ідіоми та прислів'я. Крім того, до сталих виразів, з його точки зору, також належать молитви, прокляття, загадки, мані

(чотиривірші), скоромовки, лексика арго, крилаті вислови та афоризми. Але найбільшими за чисельністю є групи парних слів, ідіом та прислів'їв.

Фраземи Мехмет Хенгірмен визначає як сталі вирази, що використовуються в переносному значенні, надають емоційного забарвлення оповіді та загальновідомі для суспільства. Мехмет Хенгірмен виділяє наступні структурні особливості фразем:

- 1) мають сталий порядок слів;
- 2) передаються у формі словосполучення, речення (за умови, що у реченні не міститься мораль; в українській лінгвістиці такі речення визначаються як приказки, в турецькій мові окремого терміну на позначення поняття „приказка” не існує, оскільки приказки – це різновид фразем), діалогу, анекдоту, оповідки.

Серед семантичних особливостей фразем можна виділити метонімічність значення, відповідно до якої фраземи поділяються на різні тематичні групи такі як: дружба, родинні стосунки, вірування, зовнішність тощо (Покровська, 2007, с. 115-116).

Отже, фразеологія достатньо молода проте важлива наука, яка вивчає семантичні та функціональні особливості фразеологізмів. Фразеологізми можуть мати метафоричне значення народного, літературного характеру та бути специфічного жанру.

1.2 Фразеологізми з соматичним компонентом у світовому мовознавстві

Соматичні фразеологізми важливі для кожного народу, адже вони показують як ми сприймаємо світ за допомогою органів тіла. Соматизми (від грец. мови *soma* – тіло) - це лексична одиниця, яка містить у собі назву органа або частину тіла людини. Найчастіше у фразеологізмах присутні такі соматизми як: голова, очі, рука та плечі. Це одна з найчисельніших груп фразеологічних одиниць. Для кожного народу соматизми мають різне значення. Ф. О. Вакк, ввів термін соматизм. Він у своїх роботах розглядав фразеологізми на матеріалі естонської мови.

Майже всі соматизми є символічними утвореннями, що передаються від покоління до покоління на підсвідомому рівні. Символ у процесі формування фразеологічної одиниці часто набуває національного характеру. Знання світу символів допомагають усвідомити картину реального світу, зрозуміти спосіб мислення наших пращурів, полегшують процес передачі інформації в межах фразеологічної одиниці. Соматизми належать до найдавнішого шару лексики будь-якої мови (Кевлюк, 2012, с. 77).

Найчастіше найменування частин тіла досліджували в складі фразеологічних одиниць. Так, І. Черевко здійснила структурно-семантичний аналіз фразеологізмів із соматичним компонентом «кров» в українських пам'ятках XVI – I пол. XVII століття. На основі зібраного матеріалу визначено шляхи формування та структурні моделі обраних соматизмів, простежено історичний розвиток фразеологічних одиниць та визначено системні зв'язки на фразеологічному рівні (Сівков, 2014 с. 79).

Мовознавиця О. Селіванова вивчала функційні властивості соматизмів. На її думку, в українській етносвідомості лексема “голова” виражає предикати фізіологічної та мисленнєвої дії, пам'яті, психічних і емоційних станів людини, її поведінки, розумові здібності; лексема “око” є спектром зорового сприйняття, знання, спостережливості, досвідченості, кмітливості.

Лексема “вухо” виражає слухове сприйняття; а лексема “ніс” – підсвідоме, інтуїтивне передбачення, чванливість, уподібнення до гострого предмета (Селіванова, 2004, с. 86).

На думку Н. Красавського, фразеологізми із соматичним компонентом є “індикаторами стану”. Дослідник виділяє п’ять груп фразеологізмів зі словами-соматизмами, що мають такі символічні значення:

- голова як “центр контролю за думками”: золота голова, світла голова;
- голова як “індикатор внутрішніх якостей”: шалена голова, вітряна голова;
- серце як “індикатор почуттів-станів”: золоте серце, кам’яне серце;
- рука як “міра майстерності”: золоті руки;
- очі, горло, внутрішні частини тіла як “індикатори внутрішніх якостей”: довгий язик, завидющі очі, ненаситне горло (Романюк, 2014, с. 18).

Т. Тоненчук виділяє дві групи соматичних фразеологічних одиниць: національно-культурні соматичні фраземи та міжкультурні соматичні фраземи (запозичені з інших мов). Національнокультурні фраземи із соматичним компонентом поділяють на:

- соматичні фразеологічні одиниці, обумовлені соціально-історичними чинниками;
- фольклорні соматичні фразеологізми;
- соматичні фразеологічні одиниці, які походять від літературних джерел.

До міжкультурних соматичних фразеологічних одиниць відносять:

- 1) соматичні фраземи, які походять з античної міфології;
- 2) соматичні фраземи, які виникли на основі біблійної міфології;
- 3) соматичні фраземи, запозичені з інших мов. (Тоненчук, 2019, с. 147).

Мовознавець В. Ужченко розподілив усі фраземи між трьома фразеотематичними групами: “Людина”, “Абстрактні відношення” і “Природа”.

Групу “Людина” він поділив на три підгрупи:

1. Людина як жива істота: зовнішній вигляд; фізичний стан; психічний стан; одяг; рух.

2. Людина як розумна істота: розум; емоції, почуття; характер; поведінка.

3. Людина як суспільна істота: стосунки між людьми; зовнішній вигляд .

З огляду на аналіз зафіксованих фразем із соматичним компонентом, найближчою класифікацією для нашої роботи вважаємо класифікацію, яку запропонував В. Ужченко, що в подальшому дозволило простежити семантику фразеологізмів та погрупувати аналізовані сполуки у тематичні групи . (Ужченко,2005 с. 43-44).

Соматичні фразеологізми турецької мови були об'єктом дослідження

Р. Н. Анісімова, Г. Бахара, А. А. Рожанського, Р. Р. Юсипової тощо. (Покровська,2007, с. 114).

Соматизми відіграють важливу роль в турецькій мові, як і в інших мовах світу. Соматизми використовуються для вираження фізичних відчуттів та емоцій, таких як біль, гарячка, спрага, сльози, холод, втома тощо. Також за допомогою соматизмів описується стан здоров'я та самопочуття. Крім того, соматизми використовуються для метафоричного вираження абстрактних ідей та концепцій. Деякі соматизми в турецькій мові є культурними виразами, які використовуються в певних ситуаціях та мають специфічне значення. Вони відображають вірування, звичаї та цінності пов'язані з тілом та здоров'ям.

У турецькій мові існує багато фразеологізмів, які мають зв'язок з частинами тіла. Наприклад:

Göze göz dişe diş (Azmi,1993,c.13) (укр.перекл: око за око, зуб за зуб)-
вживається при помсті.

Yüzün kızarsın da kalbin kararmasın (Azmi,1993,c.17) (укр.перекл: краще
рум'янець на обличчі - ніж пляма на серці).

Can ister ama beden güçsüzdür (Azmi,1993,c.79) (укр.перекл: душа воліє, проте
тіло слабке).

Akıllı dilini tutandır (Azmi,1993,c.81) (укр.перекл: розумний контролює свій язик).

Отже, завдяки соматичним фразеологізмам турки можуть висловлюватися більш образно та зрозуміло. Вони показують важливість мовних традицій та культурних цінностей для турецького народу. Згідно проведеного дослідження більшість турецьких соматичних фразеологізмів мають негативне значення. Фразеологізми з соматичним компонентом відіграють важливу роль у сучасній турецькій мові. Соматизми не варто сприймати лише буквально, адже вони містять метафоричне та образне значення, що допомагає нам краще зрозуміти спосіб мислення турків.

Висновки до Розділу 1

Отже,"фразеологія" – розділ мовознавства, що вивчає сталі вирази, звороти мови. Значення сталих виразів неможливо виводити зі значення кожного окремого компонента (Медведєв,1982, с. 6).

В. Жайворонок, зокрема, вказує, що “фразеологія – це та сфера мовної діяльності, де, з одного боку, у мовних фактах яскраво відбиваються етнопсихологічні особливості соціуму, а з другого, – чітко простежується вплив мови на формування його менталітету” (Жайворонок,2007, с. 33).

Фразеологізми - це складні та цікаві явища мови, через які точиться багато дискусій серед лінгвістів. Фразеологізми - це джерело вивчення мови і культури. Це стійкі словосполучення, які не можуть бути поділені на окремі складові. Завдяки фразеологізмам наше мовлення стає більш живим та автентичним. Також вони відображають історію народу та менталітет.

Соматичні фразеологізми – це фразеологізми, що містять у собі орган або частину тіла . Вони досить поширені в кожній мові, адже ми пізнаємо світ за допомогою органів чуття. Так, як соматизми пов’язані з людиною, найчастіше такі фразеологізми характеризують людину та характер з позитивної та негативної сторони. Саме у соматичних фразеологізмах яскраво виражений побут та ментальність кожного народу. Наприклад фразеологізми з соматичним компонентом ‘рука’ у турецькій мові є

символом важкої фізичної праці та важливість допомоги один одному у кризовій ситуації.

Ядром для багатьох фразеологізмів стали питомі слова на позначення частин, органів людського тіла. Ці лексеми характеризуються значним етнокультурним змістом, акумулюють у собі світогляд і досвід народу (Ужченко, 2005, с. 344). Тобто частини тіла мають не тільки дослівне значення, а й переносне.

Дослідження фразеології в турецькому мовознавстві знаходиться в стані становлення. Основні дослідники цієї галузі це – Асим Аксой, Нуреттін Коч та Мехмет Хенгірмен.

Фразеологізми з соматичним компонентом викликають інтерес у таких лінгвістів, як Р.Р.Юсипова та І.Л.Покровська, адже це досі недостатньо досліджена тема. Соматичні лексеми-це невичерпне джерело для лінгвістичних досліджень. Багато мовознавців намагалися системазувати соматичну лексику. Однак, досі немає єдиного погляду на лексично-семантичну організацію соматичних фразеологізмів.

Розділ II. РОЛЬ СИМВОЛУ ‘РУКА’ В СОМАТИЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ В СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ.

2.1 Роль символу ‘рука’ в соматичних фразеологізмах в сучасній турецькій мові.

У турецькій мові символ руки присутній у багатьох фразеологізмах та прислів'ях. Рука – символ діяльності; праці людей; жертвоприношення, захисту; молитви; підтримки; сили; внутрішнього світу людини; заступництва, опікунства; авторитету; влади; людських стосунків, добробуту. Фразеологічні одиниці, що виражають стосунки між людьми: войовничість (“руки сверблять”, “рукам волі не давати”, “руки підняти”) і, навпаки, бажання діяти спільно (“рука об руку”, “руки підкласти”, “рука допомоги”, “простягнути руку”). Людство шанує руки як символ праці й добробуту. У сучасному мовленні вагомим символічним значенням набули образи “легкої руки”, “чистих рук”, “руки допомоги”, “руки Всевишнього”(Коцура, Потапенка, Куйбіді, 2015, с.705).

Рука - соматичний компонент, який найчастіше зустрічається в складі фразеологізмів турецької мови. У таких фразеологізмах символіка руки полягає не лише у праці, взаємодопомозі чи владі, а і як амулет чи священний образ, який надає символ і безпеку. Особливе значення для мусульман має права рука.

Проаналізувавши дібрані соматичні фразеологічні одиниці з компонентом "рука" в турецькій мові, ми класифікували їх в групи за семантичною ознакою : фразеологічні одиниці на позначення характеристики якостей людини, фразеологічні одиниці на позначення процесу праці, фразеологічні одиниці на позначення релігії.

Загалом, згідно з проведеними дослідженнями, фразеологічні одиниці з соматичним компонентом “рука” в турецькій мові можуть мати переносні

значення та можуть вживатися у різних ситуаціях, таких як: заклик до дії, молитва, спільна праця.

2.2 Фразеологічні одиниці на позначення характеристики якостей людини

У кожної людини є свій неповторний характер, у якому поєднуються позитивні та негативні якості. Характер формується під впливом друзів, батьків та досвіду. Фразеологізми турецької мови пов'язані з людиною та її характером. Вони описують стиль життя, позитивні та негативні риси характеру у людині. Тобто є відображенням поведінки людини. Крім того, використання фразеологізмів може свідчити про характер людини, яка їх використовує. Таким чином, фразеологізми та характер можуть бути пов'язані через спільне відображення культурних та національних рис.

У турецькій мові за допомогою фразеологізмів найчастіше описують негативні якості людини. Ми виокремили 13 найпоширеніших фразеологізмів, у яких прослідковуються негативні риси характеру такі як: агресивність, нахабність, злість, жадібність, безпорадність, лицемірство та лінь.

Наприклад:

- 1) *Eli bayraklı* –(букв. з прапором в руках) укр.: *різкий на язик* – так говорять про конфліктну та агресивну людину .
- 2) *Eli maşalı*- (букв. руки- щипці) укр.: *лихий на язик*- фразеологізм вживається щодо жінок. Так описують грубих, злих та конфліктних жінок.
- 3) *El cebine varmamak*-(букв. не лізти у кишеню) укр.: *скупий аж синій*-про жадібних людей, які уникають будь-яких витрат.

Наступні фразеологізми описують людей, які за допомогою інших людей отримують бажане, самі при тому ж нічого не зробивши, і видають отриманий результат за свій.

- 4) *El eliyle ularan tutmak*-(букв.тримати змію в руках) укр.: *загрібати жар чужими руками*- фразеологізм демонструє негативну особливість характеру людини, яка віддає найважчу роботу іншим а результат привласнює собі.

5) *El ağzıyla çorba içmek*-(букв. їсти суп ротом і рукою)- видавати свої ідеї за чужі. Так говорять про людей, які не мають власної думки чи посилаються на загальновідомі факти не роблячи власних висновків.

Лицемірство –це нещирий прояв емоцій, який використовується людьми задля досягнення своїх цілей. Ця риса характеру включає в себе брехню, приховування справжніх емоцій та думок. У турецькій мові лицемірство описує такий фразеологізм:

6) *El etek örtmek*-(букв.цілувати спідницю)- підлещуватися, стелитися під ноги, гнути спину перед кимось.

Безпорадність- негативна риса характеру, коли людина нічого не може вдіяти зі своїм життям та проблемами. Навіть, якщо вона має можливість щось змінити, особа обирає бути пасивною та не змінює життя на краще. Цю рису демонструють такі фразеологізми:

7) *Eli boşgründe kalmak*-(букв.залишити руки по боках) укр.:*бути як без рук* .Описується безпорадна людина, яка не в змозі нічого вдіяти.

8) *Eli boş dönmek*-(букв.повернутися з порожніми руками) укр.: *повернутися з голими руками, повернутися ні з чим*-не отримати бажаного.

9) *Elden ne gelir*-(букв. що ж прийде з рук)- нічого не поробиш.

Прокрастинація -хвороба 21 століття. Люди, що страждають на прокрастинацію нічого не встигають та відкладають важливі справи у довгий ящик . Це явище вдало характеризується прислів'ям 'Не відкладай на завтра те, що ти можеш зробити сьогодні'. Так, як ледарювання засуджується у турецькому суспільстві, у їхній мові існують фразеологізми, пов'язані з лінню та прокрастинацією.

10) *Eli değtemek*-(букв.руками не торкатися) укр.:*не доходять руки*- не знаходити часу чогось зробити , відкладати все на потім.

11) *El etek çekmek*-(букв.тягнути спідницю) укр.: *тягнути kota за хвоста*-зупинятися щось робити , дуже довго і марудно працювати.

12) *Eli ağır* –(букв.важка рука) укр.: *як сонна муха*-той, хто повільно виконує роботу.

13) *Eli armut devşirmek* –(букв.збирати грушу вручну) укр.: *бити байдики-* поки один виконує роботу, інший байдикуює.

Щодо позитивних якостей людини, такі як взаємодопомога, щирість, обережність та креативність було виділено 6 фразеологізмів.

Наприклад:

1) *El yüz açık*-(букв. відкриті руки та лице)-укр.*бути відкритою книгою*-про щирю та чесну людину, яка не приховує свої справжні наміри. Не має на думці нічого лихого.

2) *El yüz bulaştırmamak*-(букв. не дивитися на лице і руки) укр.:*чути як трісне лід*- бути обережним, не ризикувати ,обмірковувати рішення.

Талановитість-це неймовірні вміння людини у певній галузі. Зазвичай кажуть:"Талановита людина-талановита у всьому". Турки звикли описувати талант людей за допомогою фразеологізмів. Наприклад:

3) *Elinden su dökülme*yen-(букв. той хто не розливає воду з рук) укр.:*мати золоті руки*-бути вмілим, мати талант до всього.

4) *İki eli kanda olsa*-(букв.обидві руки в крові) укр. :*із годинниковою пружиною в голові*- бути дуже винахідливим і креативним. Мати талант.

5) *Altın eli bıçak kesmez*-(букв. золота рука не зламає ножа)-укр . *талановита людина талановита у всьому* - життєві труднощі не можуть вплинути на обдаровану людину.

Взаємодопомога - важлива риса у соціумі. Ми існуємо завдяки спільним справам та інтересам, тому кожен з нас доповнює один одного. Взаємодопомога - основа турецького суспільства. У турецькій мові було виділено такі фразеологізми про взаємодопомогу:

6) *El el ile değirmen yel ile* – (букв.рука до руки млин з вітром) укр..*рука руку мие*-для роботи млина потрібен вітер. Люди не можуть жити не об'єднуючись.

7) *El ile gelen düğün bayram* –(букв.зроблене вручну весілля)-укр.:*дві голови краще ніж одна*-з іншими легше знайти правильне рішення та позбутися проблеми.

- 8) *Bir elin nesi var iki elin sesi var*-(букв .з одною рукою щось не так, дві руки мають голос)-укр. *однією рукою в долоні не заплещеш* - однією рукою не поплескаєш. Багато рук роблять роботу легшою.
- 9) *Az eli aştа gör, çok eli işte gör*-(букв. мало рук на кухні побачиш, багато рук на роботі)-укр. *добре тим живеться,де гуртом сіється і жнеться* – краще коли мало людей їдять чи готують їжу і ліпше ,коли більше людей працюють.
- 10) *Çok el ya yağmaya ya yoltmaya*-(букв.багато рук або грабують або виривають)-укр. *гуртом і батька легше бити* - пограбування можна успішно здійснити лише з великою кількістю людей. Тобто,чим більше людей працюють,тим кращою буде робота.
- 11) *Düğün el ile harman yel ile*-(букв. весілля вручну а молотьба з вітром)-укр. *коли дихнуть усі люди то вітер буде* – реалізація будь –якої роботи залежить від наявності певних умов. Наприклад, потрібен вітер, щоб працював млин, а рідні і друзі,щоб добре приготувати весілля.
- Цілеспрямованість - корисна риса у житті. Це характеристика успішної людини. Цілеспрямованих людей поважають та цінують у суспільстві, адже вони не покладаються на інших, щоб досягнути мети. Нижче наведено кілька прикладів таких фразеологізмів, які виражають ідею самостійності та вміння розв'язувати проблеми :
- 12) *Elden gelen geç gelir onda da karnın aç kalır* –(букв.якщо з рук щось прийде пізно,то твій живіт залишиться голодним)- укр. *Боже помози ,та й сам не лежи* –щоб вижити,людина має сама задовольняти свої потреби. У цій ситуації не варто покладатися лише на допомогу інших.
- 13) *El el için ağlamaz başına kara bağlamaz*-(букв. рука за рукою не плаче, твоя чорна голова не пов'язує) –укр. *на чужу ласку не розраховуй* –ніхто не повинен чекати на вирішення своїх проблем від інших.
- 14) *El ağzına bakan karsını tez boşar*- (букв.рука, яка заглядає у горло, псує стосунки з дружиною)-укр.*кожен майстер свого щастя*- у важливих

питаннях, пов'язаних з особистим, життям людина повинна думати своєю головою, а не дослухатися до інших.

- 15) *El atına biner tez iner-*(букв. той хто швидко сідає на коня, швидко впаде)-укр.*ноги здорові-йди сам* –ті ,хто користуються чужими владою, майном та силою, не досягнуть успіху, тому що це все потрібно буде повернути первісному власнику. Не варто покладатися на ресурси, надані нам іншими.
- 16) *Elden gelen öğün olmaz o da vaktinde gelmez-*(букв. якщо не готовий обід, то й вчасно його не буде)-укр. *допоможи собі сам і тобі допоможуть*-якщо ви чекаєте поки ваші проблеми вирішать інші, то не дочекаєтесь.
- 17) *Elden yiyeen borkmüş keseden yiyeen çökmüş-*(букв. той, хто їсть з руки того нудить , хто з гаманця ,той падає)-укр.*сам вовк, сам і з'їси-* той, хто працює та досягає своїх цілей сам, ніколи не буде чогось потребувати, той хто звик до всього готового, швидко стане бідним.
- 18) *El örtikle ağız aşınmaz-*(букв. від цілування рук губи не сохнуть)- укр. *дорогу здолає той, хто іде* – якщо потрібно благати когось про важливу роботу, то зробіть це. Ви нічого не втратите. Про цілеспрямованих людей, які не бояться перешкод на своєму шляху.
- 19) *El kazanı ile aşı kaynamaz-*(букв.з ручним казанком їжу не підігрієш)-укр. *своя голова-краща за чужу* - неможливо виконати важливу справу за допомогою когось іншого. Допомога може бути припиненою в будь- який момент.

Щедрість - проявляється у бажанні ділитися часом, увагою та матеріальними ресурсами. Щедрі люди завжди цінуються у суспільстві. Турки – щедра нація, тому існує багато фразеологізмів з ідеєю дарування. Окрім того, рука-це символ щедрості в турецькій мові.

20)*Veren eli herkes öper* – (букв. кожен цілує руку,що дає)- укр. *щедрою рукою* - всі поважають того, хто не шкодує своєї допомоги та часу заради інших.

21) *Veren eli kimse kesmez* –(букв. руку,що дає ніхто не рубає)-укр. *щедрому весь світ рідня*– ніхто не хоче перешкоджати добрим справам людини, яка не шкодує нічого для інших.

22) *Eli açık* –(букв. відкрита рука)-укр.*щедра душа меду не жаліє* – про щедру людину, яка ділиться усім.

23) *Var eli titremez*-(букв. рука, що має не тремтить)-укр.*рукавичка не зігріє, а щедрість зігріє*- про заможних людей, які допомагають та чинять добрі справи не довго думаючи.

24) *Elin vergisi gönülün sevgisi*-(букв. те,що дає рука ,запам'ятовується серцем)укр. *-рука, що дає не зубожіє* - про відчуття любові та вдячності до людини, яка дарує подарунок.

Отже, існує велика кількість фразеологізмів, які позначають риси характеру людини. Ми дослідили 37 фразеологізмів. З них 13 позначають негативні якості людини, 24 –позитивні якості.

2.3 Фразеологічні одиниці на позначення процесу праці

Наступна група містить фразеологізми, які відображають ставлення людини до праці. Робота займає велику частину нашого життя. Завдяки праці ми отримуємо гроші, маємо змогу забезпечити всім потрібним сім'ю та відчуваємо власну значимість. Праця буває приємною або монотонною. Важливо іти за покликанням та працювати з насолодою. У турецькій мові наприклад: *el ele vermek* - працювати разом для досягнення спільної мети. Праця необхідна для людей, тому вона має бути оцінена та добре оплачувана, незалежно від того, яку роботу ми виконуємо.

- 20) *Elim hamur karınım aç*-(букв. моя рука тісно ,а шлунок пустий)- укр.:*крavecь без взуття*- приносити своєю працею користь іншим, проте не собі.
- 21) *Elini taşın altına koymak*-(букв.покласти руку під камінь)-укр.:*викликати вогонь на себе* -взяти на себе відповідальність.
- 22) *Eli ekmek tutmak*-(букв.тримати хліб в руках)-укр.:*стояти міцно на ногах*-мати змогу заробляти на хліб.
- 23) *Eli işte gözü oynaşta* –(букв.рука в роботі ,око в іграх)- *не тримати руку на нульсі*- про людину, яка робить вигляд, що працює, проте її думки десь далеко. Неуважно ставитися до важливої роботи чи події.
- 24) *Eli çabuk*-(букв швидкорукій) укр...:*мов горить під ногами* –той, хто швидко виконує роботу. Кмітливий.
- 25) *Ele almak*-(букв.взяти руку) укр. *руки викладати* – почати старанно працювати над чимось.
- 26) *Dile gelen ele gelir*-(букв. що йде з язика, прийде до рук)-укр. *хазяїн свого слова* – про людину, яка не лише планує, а й виконує свої плани.
- 27) *Ellerini kirletmek*-(букв. забруднювати руки)-укр. бруднити руки- виконувати неприємну роботу.

28) *Elini taşını altına koymak*-(букв. покласти руку під камінь)-укр. *взяти все у свої руки*- взяти на себе відповідальність за щось складне або небезпечне.

Отже,було проаналізовано 9 фразеологізмів з соматичним компонентом “рука” на позначення процесу праці. Було виявлено, що фразеологізми , які мають негативне значення, відображають безвідповідальність під час роботи та лінь, і , які мають позитивне значення та відображають працьовитість і старанність.

2.4 Фразеологічні одиниці на позначення релігії

Іслам - панівна релігія у Туреччині. У словнику ісламізмів Аллах – Всевишній, Бог, творець і управитель всього суцього. В широкому значенні Бог взагалі, незалежно від релігії (Словник ісламізмів). Релігія відіграє значну роль у повсякденному житті турків.

Багато слів та виразів із Корану увійшли в літературу та побутову мову мусульман. Вплив Корану на суспільний і духовний розвиток народів Сходу дає право віднести його до найцінніших здобутків культурного поступу всього людства (Колодний, 2000, с. 381).

Іслам визначає багато аспектів життя турецького народу, включаючи культуру, мистецтво, кулінарію. Крім того Іслам впливає на традиції, культуру та поведінку турецького народу.

- 1) *Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin*-(букв. нехай Аллах не змусить праву руку потребувати лівої)-укр. *хоч живим до Бога лізь* – про людину, яка знаходиться у скруті і їй важко просити про допомогу навіть у найближчих людей.
- 2) *Allah verirse el getirir, sel getirir, yel getirir*-(букв. якщо Аллах дає, то простягає руку, приносить потоп, приносить вітер)-укр. *де є, там Бог ще дає* – якщо Аллах хоче зробити когось багатим, то гроші і товари прийдуть з несподіваних місць.
- 3) *İki el bir baş içindir*- (букв. дві руки для однієї голови)- укр. *нести свій хрест* – Аллах дав людині силу ,щоб працювати і заробляти і дві руки. Ними потрібно правильно користуватися, щоб не потребувати допомоги інших.
- 4) *İti an taşı eline al*-(букв.)-укр. –згадай про диявола, і він обов'язково з'явиться.
- 5) *Allah'ın eli değdi*-(букв. рука Аллаха доторкнулася)-укр. *Божа воля* – про людину благословенну Богом у своїй справі.
- 6) *Rabbim el verdi*-(букв. мій Господь дав руку)-укр. *хвалити Бога*– вживається, щоб виразити подяку Богу за допомогу та благословення отримані від Нього.

- 7) *Allaha elleri açmak* (букв. розкривати руки перед Аллахом)-укр. – *дякувати Богові* -молитися Богу, благословляти і проявляти шану.
- 8) *Allah emeklerini eline vermesin*-(букв. нехай Аллах благословить ваші зусилля)-укр.- Бог завжди бачить старання людей та обов'язково оцінить зусилля належним чином.
- 9) *Allah'in emriyle* –(букв. за наказом Аллаха)-укр.*чоловік міркує, а Бог керує*- все, що відбувається у житті людини-є рішенням Бога.

Отже, було дібрано 9 соматичних фразеологізмів, на позначення релігії. Вони відображають позитивне ставлення турецького народу до релігії, повагу до Аллаха і віру в краще.

Висновки до Розділу 2

Соматичні фразеологізми описують більшу частину аспектів життя людини, включаючи релігію, працю та риси характеру. Вони є невід'ємною частиною культури та нації. Соматичні фразеологізми розширюють словниковий запас людини.

Соматичні фразеологізми відображають стосунки між людьми та взаємодію з навколишнім середовищем. Крім того, соматичні фразеологізми допомагають нам запам'ятовувати інформацію та передавати її іншим людям. Відомо, що символи та метафори краще запам'ятовуються ніж звичайні слова. Соматичні фразеологізми описують різні аспекти людського тіла, його органів, фізіології, функцій, форми, розмірів та інших атрибутів. Також, вони можуть використовуватися для опису зовнішності, здоров'я, емоційного стану та інших аспектів, які пов'язані з тілом людини.

У результаті вивчення соматичних фразеологізмів з компонентом “рука” у турецькій мові можна зробити висновок про їх велику кількість та значення для культури та мови. Соматичні фразеологізми мають різні семантичні характеристики. Основні соматичні характеристики властиві соматичним фразеологізмам включають: фізіологічні характеристики, діяльність та рух, стан здоров'я, зовнішність та емоції.

Під час дослідження семантики фразеологізмів з соматичним компонентом ‘рука’ ми розглянули 53 фразеологізми, які було розділено на 3 групи: фразеологізми на позначення характеристики якостей людини; фразеологізми на позначення процесу праці; фразеологізми на релігійну тематику.

До тематичної групи на позначення характеристики якостей людини було виокремлено найбільшу кількість фразеологізмів. Ці фразеологізми в свою чергу були розділені на дві групи: позитивні і негативні. До негативних рис характеру ми віднесли агресивність, жадібність, лицемірство, безпорадність та лінь. Серед позитивних рис характеру було виявлено у фразеологічних одиницях з компонентом “рука” взаємодопомогу, щедрість, обережність, цілеспрямованість. Соматичні фразеологізми на позначення характеристики якостей людини відображають різні аспекти особистості, такі як: поведінка, характерні риси та властивості.

До тематичної групи на позначення процесу праці було виділено 9 фразеологізмів. Праця-важливий аспект життя кожної нації. У цій тематичній групі фразеологізми відображають позитивне ставлення народу до роботи та до працюючих робітників та засудження ліні і прокрастинації. Компонент ‘рука’ в цих фразеологізмах набуває різних значень, таких як працелюбність, вправність та відповідальність. Соматичні фразеологізми на позначення процесу праці можуть відображати різні аспекти трудової діяльності, такі як: наполегливість, результативність, ефективність тощо.

До тематичної групи на релігійну тематику було виділено 9 фразеологізмів. Релігія - це одна з найдавніших форм світогляду людства. Фразеологізми на релігійну тематику демонструють моральність, культуру, етику і поведінку народу. Соматичні фразеологізми на релігійну тематику відображають взаємини з Богом, свята, обряди та релігійні ритуали. Окрім того, вони можуть містити моральні цінності та норми, які впливають з релігійних переконань.

Отже, соматичні фразеологізми використовуються у всіх аспектах життя та відіграють важливу роль у формуванні світогляду турецького народу, адже

вони відображають культурні особливості та вірування, пов'язані з тілом, його функції та атрибутами.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило дійти таких висновків:

1. Фразеологізми є важливим елементом мови, який відображає культурні та мовні особливості кожної нації. Вони надають кольору та експресивності мови. Дослідження фразеологізмів є важливим напрямом лінгвістичних досліджень, адже вони відображають особливості мови. Фразеологізми - це стійкі словосполучення, класифікацію яких постійно вдосконалюють вітчизняні та закордонні науковці.

2. У теоретичній частині ми розглянули фразеологію як лінгвістичну дисципліну. З'ясували поняття фразеологічної одиниці та ознаки фразеологізмів, запропоновані вченими. Значний внесок у розвиток фразеології здійснили Ш.Баллі, Д.В. Ужченко, В.Д. Ужченко та багато інших. У лінгвістиці існують різні класифікації фразеологізмів, які базуються на різних критеріях. Ми схилиємося до класифікації П. С. Дудика, який виділяє п'ять типів фразеологізмів: ідіоми, фразеологічні єдності, фразеологічні вирази, фразеологічні сполучення та фразеологічні словосполучення.

Найбільш відомі праці присвячені дослідженню фразеологічних одиниць турецької мови, належать І.Л. Покровській та Г.Л. Халимоненку.

3. У практичній частині ми проаналізували семантичні особливості фразеологізмів з соматичним компонентом 'рука' у турецькій мові, дослідили особливості їх семантики та надали їх класифікацію. Так, як турецька мова постійно зазнає змін та вдосконалюється завдяки усній творчості, було відібрано сучасні фразеологізми, які широко використовуються у всіх аспектах життя людини.

Загальна кількість соматичних фразеологізмів з компонентом рука складає 51 фразеологізм турецької мови. Аналіз окремих груп фразеологічних одиниць дозволяє виявити ті поняття, які є найбільш важливими для окремого етносу. Їх було класифіковано у три групи. Найбільша за чисельністю фразеологізмів

стала група на позначення характеру людини. У свою чергу визначені фразеологізми були поділені на дві підгрупи: негативні та позитивні риси характеру. До негативних ми віднесли агресивність, жадібність, лицемірство, беспорядність та лінь. До позитивних рис характеру було віднесено взаємодопомогу, щедрість, обережність, цілеспрямованість.

4. До тематичної групи на позначення процесу праці було виділено 9 фразеологізмів. Фразеологізми на позначення праці відображають її роль у житті людини. Вони допомагають передати поняття про працю, її характер та ставлення людини до неї. В ході дослідження було виявлено, що більша частина фразеологізмів описує працьовитих людей та цінність роботи для суспільства. Вони відображають відношення людини до праці, яке може бути і позитивним, і негативним, якщо робота є важкою.

5. До тематичної групи на релігійну тематику було виділено 9 фразеологізмів. Ці фразеологізми здатні відображати релігійні уявлення та цінності людей. Вони можуть включати різні релігійні символи та імена пророків. У більшості проаналізованих фразеологізмів згадується та возвеличується Аллах.

Отже, наше дослідження дозволило краще зрозуміти роль та значення соматичних фразеологізмів з компонентом “рука” у турецькому мовленні та підкреслити їхню важливість у культурі та спілкуванні.

ÖZET

Araştırmamızın konusu ‘Anlamsal özellikleriyle Türkçe ve Ukrayna’ca dillerde somatizm el ile deyimler’ dir.

Deyimler Türk dilinin önemli bir parçasıdır. Deyimler dili zengileştirir, duygusal ve canlı hale getirir. Bu konu birçok dilbilimcinin ilgisini çekmektedir. Vücut organları insan yaşamında büyük rol oynar. Vücumuzdaki organlar sayesinde insanlar dünyayı keşfeder. Somatizm deyimlerin anlamsal özellikleri halkın kültürünü dilini ve tarihini gösterir.

Araştırmamızın amacı 55 somatizm el ile deyimlerdir.

Araştırmamızın öznesi somatizmin el ile deyimlerinin anlamsal özellikleridir.

Baş, gözler ,omuzlar gibi somatizmlere sahip deyimler en yaygın olanlarıdır. Bu araştırmamızda el somatizm ile deyimleri keşfettik. Türk dilinde el kelimesi birçok deyim ve atasözünde yer almaktadır. El çalışmanın , duanın, desteğin ve esenleğin sembolüdür. El bileşenli deyimler hem olumlu hem de olumsuz anlamlara sahiptir. Çoğu zaman bu tür deyimler öğretici bir karaktere sahiptir.

Türkçede el ile seçildi somatizm deyimlerini inceledikten sonra anlamsal özelliklerine göre sınıflandırdık. Örnekler Türkçe Deyimler Sözlüklerinden seçildi ve üç grupta tasnif edildi. Araştırmamız sırasında edindiğimiz bilgiler deyimlerin anlamsal özelliklerini daha iyi anlamaya yardımcı olacaktır.

Araştırmamızın sonucunda Türkçe derslerinde ,ders kitabı yazımında ve tezlerde faydalı olur. El ile somatizm deyimlerin eksiksiz bir sınıflandırılacağını ve yeni araştırmalar ile genişletileceğini öngörüyoruz.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баранник, Д. Х. (1968). Фразеологія в усному монологічному мовленні. Питання мовної культури. *Наукова думка*, (2), 34-38. Київ.
2. Вакк, Ф. О. (1964). Соматична фразеологія у сучасній естонській мові [Автореф. дис. д-ра філол. Наук.] Таллінн.
3. Денисюк, В. В. (2009). Реалізація семантики лексеми шия у структурі фразеологізмів. *Наукові записки. Серія: "Філологічні науки"*. (86). Кіровоград.
4. Дудик, П. С. (1973). Синтаксис сучасного українського літературного мовлення. *Наукова думка*, 287 с. Київ.
5. Жайворонок, В. В. (2007). Українська етнолінгвістика. Нариси. 262с.
6. Кевлюк, І. В. (2012). Структурно-семантична та етнокulturологічна характеристика соматизмів (на прикладі фразем із компонентом око). *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного університету*, (8), 75–83.
7. Колодний, А. (Ред.). (2000). Академічне релігієзнавство.
8. Коцура, В. П., Потапенка, О. І., Куйбіди. (Ред.). (2015). Енциклопедичний словник символів культури України (5-е вид). Корсунь-Шевченківський. 705-707.
9. Медведєв, Ф. П. (1982) Українська фразеологія: Чому ми так говоримо? (2-е вид.) Харків. С. 231.
10. Миронова Л. А. (2012). Характеристика продуктивності соматичного компонента фразеологізмів в іспанській мові: "Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства" (С.177-181). Суми. Сумський державний університет.
11. Покровська І. Л. (2007). Критерії класифікації фразеологізмів у працях турецьких лінгвістів. *Сходознавство. Інститут сходознавства ім. А. Кримського*. Київ. (38).

12. Романюк В. М. (2014). Лінгвістична експлікація соматичної лексики . *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету, серія : Філологічні науки* (4).
13. Русанівський ,В.М., Тараненко,О.О., Зяблюк,М.П.(Ред.).(2004). Українська мова: Енциклопедія (2-ге вид.), 824 с.
14. Селіванова О. О.(2004). *Нариси з української фразеології* (психокогнітивний та етнокультурний аспект). Черкаси.
15. Сівков І. В.(2014). Соматизми кістка та кров в арабській та українській мовах: етимологічно-дериваційний аналіз, структурне дослідження семантичних полів .
16. Скрипник, І. Ю.(2009). Соматичні фразеологізми із значенням інтерперсональних відносин: структурно-семантичні та функціональні характеристики: (дис. канд.. філол. наук.).Харків.С. 228.
17. Тоненчук ,Т. В.(2019). Типологія фразеологічних одиниць із компонентом соматизмом “*Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*”. Серія “*Філологія*”.№ 38, Т. 2. Одеса.
18. Ужченко, В. Д., Ужченко, Д. В. (2005). Фразеологія сучасної української мови . Луганськ. Альма-матер.
19. Ужченко, В. Д., Ужченко, Д. В.(2007). Фразеологія сучасної української мови. Київ.Знання.
20. Ярещенко,А.П.,Бездітко,В.І.,Козир,О.В.(2018). Сучасний фразеологічний словник української мови.
21. Aksoy, Ö.(1988).ÖMER ASIM AKSOY ATASÖZLERİ VE DEYİMLER SÖZLÜĞÜ I İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Tic. A.Ş.
22. Yılmaz, A.(1993). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. İngilizce - Türkçe – Arapça. Ankara.

Інформаційні ресурси:

Словник іншомовних слів: Словник ісламізмів. URL : <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/mySIS.pl?showSISid=46609864-4036&action=showSIS&h=f>.

Фразеологічний словник української мови : <http://slovopedia.org.ua/>

Türk Dil Kurumu: <http://www.tdk.gov.tr>